

ŽENSKI SVET

LETO XIV / 1936

APRIL

VSEBINA: Ljuba Prenner: Mejniki / Ina Slokanova: Sonček preljubi / Marija Golob: Mati (konec) / Vanda Zorec: Ali bo žena večno gospodinja? / Anketa: Važno žensko vprašanje / Zlata Pirnat: M. Presl, Strokovno-šolska politika / Dr. Silva Trdina: Ljubljansko gledališče / Peter Malec: Sarah Bernhardt / A. V.: Ljubljana hoče novo bolnico / Knjižnica splošnega ženskega društva / Kongres mednarodne ženske zveze v Dubrovniku / Drobiž / Priloge: Naš dom, modna priloga, krojna pola, ročna dela.

Darovi za tiskovni sklad.

Ruža Gregorin Din 36; Anica Meden Din 5; Marija Dugar Din 1; Viktorija Žigon Din 29; Lujza Glaser Din 6; Marjana Glaser Din 6; Vida Rovšnik Din 6; Ljubica Uršič Din 16; Milka Vrančič Din 6; Kati Malinger Din 4; Marija Senčar Din 6; Emica Bergoč Din 6; Tilka Zabret Din 6; Franja Aleksič Din 2; Tončka Gostič Din 2; Ela Valenčič Din 1; Marija Žnidarko Din 3; Regina Vašič Din 12; Roza Blažič Din 2; Pavla Škerjanc Din 4; Stana Gulič Din 6; Almira Gruden Din 2; Marica Bračič Din 6; Helena Dobnikar Din 3; Marica Legiša Din 6; Ina Puppis Din 2; Mimica Hrašovec Din 6; Pavla šimic Din 6; Milka Ivnik Din 3; Terezija Kosi Din 6; Nada Sardoč Din 6; Fanda Hrobat Din 2; Nada Justin Din 6; Mira Meznarič Din 6; Karolina Zadnik Din 6; Rožica Vižintin Din 2; Greti Serbec Din 2; Minka Brecljnik Din 8; Katica Baič Din 2; Marija Resman Din 4; Marica Pleskovič Din 3; Fani Kos Din 4; Zofija Ferluga Din 6; Julijana Kukovec Din 6; Sonja Vesel Din 4; Berta Lampret Din 6; Franica Kopriva Din 3; Mimi Božič Din 2; Jožica Osterc Din 6; Netka Juvančič Din 6; Mica Zirer Din 8; šparemblek Din 4; Zora Stegu Din 6; Nežka Grimšičar Din 2; Slavica Povše Din 2; Anči Paleček Din 6; Magda Rant-Sirc Din 6; Mar. Mihajlinović Din 3; Vidosava Leskovšek Din 6; Fani Zupanc Din 1; M. Klemenc Din 1; Judita Kovač Din 6; Jožica Vričko Din 6; Stana Gulič mesto venca g. Martelanc Din 100; Marja Grein Din 6; Antonija Ukmar Din 16; Anton Linzner Din 6; Karolina Wetz Din 6; Angelina Cergol, Dol. 1; Pavla Susič Din 15; Draga Kodrič Din 2; Rozina šorli Lit 6; Franja Zrimšek Din 2; Kristina Poček Din 2; Mila Zupanič Din 3; Ljubica Bežek Din 3; Josipina Golob Din 6; Ivana Ahačič 3; Zvonka Kranje Din 6; Josipina Pauser Din 6; Ida Kotnik Din 2; Marija Domicelj Din 6; Ljudmila Picej Din 6; Ana Polc Din 3; Pavla Kompare Din 8; Jožica Jokič Din 21; Matilda Lindish Dol. 1; Rika Srimc Din 6; Štefanija Brunsteiner Din 3; Amalija Nadlčnik Din 6; Karla Kučer Din 15; Neimenovana Din 3; Zalka Gorenc 6.

Ženski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo „Naš dom“, modno prilogo ter krojno polo z ročnimi deli znaša Din 64.—, polletna Din 32.—, četrletna Din 16.—. Posamezna številka Din 6.—. Sam list s prilogo „Naš dom“ Din 40.—, same priloge Din 48.—. Za Italijo L 24.—, posamezna štev. L 250; za ostalo inozemstvo Din 85.—. Uredništvo in uprava v Tavčarjevi ul. 12/II. Izdaja Konzorcij ženski svet v Ljubljani. Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelančeva.

Tiskali J. Blasnikovi nasl., Univerzitetna tiskarna in litografija d. d. v Ljubljani.
Odgovoren L. Mikuš.

ŽENSKI SVET

APRIL 1936

LJUBLJANA

LETO XIV-4

Mejniki

Ljuba Prenner

(Dalje)

Pri Vobachu so že nekaj dni poprej snažili, praznili in preurejevali sobe v prvem nadstropju, kjer je bila vsako leto na pustni torek zvečer veselica za boljšo podgoriško gospodo.

Na to veselico je smelo priti le določeno število ljudi in seveda le povabljeni gostje. Meščani so si tudi razdelili med seboj neoženjene gospode — po navadi so bili to gospodje od c. kr. oblasti — plesalce žena in hčera, ki so tako imeli brezplačno večerjo in pijačo, za katero so skrbeli izključno le meščani; in uradniški gospodi je bilo to zelo po volji, dasi so se vsako leto delali, kakor da jim je nerodno.

Vsako leto je stal na stopnicah Vobachov poštni kočijaž Miha v svoji najboljši uniformi in kapi, salutiral in naznanjeval imena prišlecev gospodom meščanom v dolgih črnih suknjah, ki so stali vrh stopnic.

In ko je zaklical Miha: „Der Herr Bezirkshauptmann Baron Hauser mit Frau und Töchtern und der Bürgermeister...“ je udarila godba „Schramel“ v dvorani kakor na povelje:

„Wir sind vom k. und k. Infanterie Regiment
Hoch — und Deutschmeister Numro vier...“

Vobachov drugi uslužbenec, poštni sel, istotako v gali, je sprejemal garderobo in gospoda se je pozdravljala med seboj, kakor da se leto dni niso videli. Vse vprek so se rokovali Mollovi in Wernerjevi, Körberjevi in Pirševi, Wieslerjevi in gospa Lournierjeva s svojimi sedmerimi sinovi in dvema hčerkama, Štancerjevi in Merkovi, Engelmanovi in Niessovi, Marinčevi in nadučitelj Vertnik z ženo in sinom, ki je bil pripeljal s seboj tudi mladega pomožnega učitelja Bendeta. Njega niso gospodje prav ljubeznivo gledali, a se je delal, kakor da ne vidi ničesar razen Wieslerjeve Evice.

Ples je začel župan dr. Mačič z glavarjevo ženo in okrajni glavar z gospo Engelmanovo, ker je bil župan samec.

Nihče ni bil maskiran — to bi bilo vendar prostaško! A plesati je moral spočetka skoro vsak, da ni bilo zamere pri odjemalcih in strankah in ker se je tako spodobilo.

Mežnar Kavšek, popoldanski kirurg — špecialist za rezanje golš, je piskal na klarinet in, kadar mu je od vina in spanca trudna glava sumljivo klecnila na prsi, ga je dregnil harmonikar Hled v hrbet, da se je takoj spet zavedel svoje dolžnosti in poškilil kvišku, da li ga je morda videl takšnega njih kapelnik in prvi goslač učitelj Našek.

Našek ga ni videl. Godel je in drsel z lokom po strunah in gledal za Bendetom, ki se je že ves večer vrtel z Wieslerjevo Evico.

Tovariš Bende je bil videti zelo srečen in ta Wieslerjeva Evica, kako ga gleda, tega Bendeta. Našek pa, njegov nekdanji gimnazijski tovariš in pobegli kapucinski novinec, je smel k temu plesu zagosti! Še v šolo je hodila tale Evica, njegova učenka je bila — tega je že nekaj let — in vsa ta leta sta se prijazno gledala — ona in učitelj Našek. Sedaj pa je tu ta Bende in njega gleda Evica še vse drugače. Takega pogleda še ni imela za Naška, čeprav sta si bila dobra že dokaj let. Seveda le tako na tihem, brez besed. To je menda tista ljubezen, ki jo je pričakoval zase in se tolažil, češ, saj je še premlada, a некоč ji prav gotovo zasiže iz oči in naravnost v njegovo proseče upanje.

Bende pa je prišel in zdaj si jemlje in vse to je zelo lahko in lepo, brez dvomov in plahih slutenj.

Učitelj Našek je pač moral gledati drugam! Pa je godel in gledal za njima in čutil, da je zelo nesrečen.

Polnoči šele je bila v stranskih prostorih večerja. Močna kurja juha za uvod, potem pečene klobase z gorčico. Nato je govoril gospod župan o lepi podgoriški slogi in dobrem razpoloženju zbranega visokočislanskega občinstva in končno nazdravil cesarju, monarhiji, deželi in ljubi Podgorici. Takoj po tem govoru so prinesli na mizo svinjsko pečenko s krompirjem in kislim zeljem, sledili so pečeni petelinčki in purani z brusničnim kompotom in mešano solato, poleg tega so dali še praženega riža, ki je bil obložen s kislimi slivami, kumaricami in paradižnikovimi narezki. A kot posladek cele košare pustnih krofov. Proti jutru so nanosili še k posameznim mizam velike pladnje z narezano svinjsko gnatjo in domačimi klobasami. Črno kavo so prinesli šele prav ob koncu veselice, saj se ne bi bilo spodobilo prej, ker pomeni črna kava toliko kot „marširžupa“, to se pravi — čas je, da greste.

Pili so domače Lournierjevo pivo, šilherja* iz Stainza, rdečega bizeljčana, belega jareninčana, ljutomerčana in haložana. Šampanjca ni bilo.

Med obiranjem kurjih in purjih beder, peroti in škofij je nastal pri vhodu šum.

Seveda! Engelmanov Jaka! Zadrega naokrog. Župan zardi, tudi Engelmanova gospa ima od jeze solzne oči. Karl Engelman sam ne premakne pogleda, ki ga je takoj započil nekam v steno, in vsem ostalim je nerodno.

V živordečem fraku, belih hlačah in s črnim cilindrom je vstopil, ne meneč se za Vobachovo služinčad, ki ga je klicala nazaj. V očeh mu je mežikalo sto vragov.

„Saj ne zamerijo, gospod okrajni glavar, da sem jih prišel pozdravit in jim voščiti dober tek. No, Tomažek, nič ne bodi hud, čeprav si notar in podgoriški župan! Korl, ti pa tiho bodi, saj si moj brat!“ Z drobnimi koraki je pristopical v prvo sobo, se priklonil veljakom, potem pa na vse strani.

* „Šilher“ = rdeče vino podobno cvičku. Stainz = kraj blizu drž. meje, odkoder so vozili največ slavnega „šilherja“.

Skozi vrata je videl mežnarja Kavška ob mizi godcev in mu zaklical. „Dober tek! Le jej, saj je vse zastoj!“ Potem pa se je okrenil h gospodi. Glas mu je bil odločen, le smešno svečan, a prav nič priliznjen.

„Prišel sem vam povedat važno novico in čeprav se delate, kakor da sem vam nadležen, boste vendar poslušali. Ali že veste, kako so se na pustno nedeljo po maši svetniki na glavnem oltarju prepirali med seboj? Ignacij, tisti, ki se tako postrani drži, je vprašal: „Kdo je moje vino izpil?“ „Jaz ga že nisem!“ je jezno odvrnil Janez Evangelist, ki steguje roko od sebe. „Mir, fantje!“ je zavpil sveti Pavel, „sicer vaju z mečem po plečih po-božam!“ — „Kaj se boste pričkali, revčki,“ se je na široko smejal sv. Peter, „saj držim vendar samo jaz ključce od kleti v roki.“ — Da, tako je bilo in, kdor mi ne verjame, naj gre v cerkev pogledat, še danes se drže vsi tako, kakor sem vam povedal, le besede sem si sam izmislil...“

Smejali so se bolj kisló. Jaka pa je sedel k mizi godcev, jedel in pil tam poleg Kavška. Hleda in Tolamije in nihče se ga ni upal poditi stran. Ko si je utešil žejo in glad je, ne meneč se za kogarkoli, odšel sam.

Učitelj Našek, kapelnik teh godcev, je smel sedeti drugje. Poleg Wieslerjeve Evice je sedel na eni strani Bendetov Francelj, na drugi strani med lepo Wieslerjevo Evico in postarno Klaro Puck, svakinjo veselega peka Marina pa toliko opravljeni in od Podgoričanov v nič dejani muzikus Heinz Moll, — rdcčelas, slok in bled, poln sončnih peg, s strogimi usti in ostrih, zelo svetlih oči, iz katerih je hlepelo polno upornih, bolečnih vprašanj. Dvajset let mu je. Trpka, vse preveč vase zagledana mladost, sprta z vsem svetom, najbolj pa s samim seboj, ker si išče potov v mirne sreče le v drugih in vedno le zase.

Mrko si govori: čemu sploh sedim tu? Kaj hočem od teh ljudi in kaj so oni meni? In ta trapasta očetova črna obleka, ki sem jo moral obleči na materino prigovarjanje, ali me ne napravlja še nerodnejšega? Do tega mi ni, mi nikdar ni bilo, da bi se gnal za jedjo in pijačo kot vsi ti nažrti filistri. S kom naj govorim? Ta Wieslerjeva Eva je menda zelo zaljubljena v svojega šomoštra, s kisló Marinčevo svakinjo pa ne bom govoril.

Ko je nenadoma vstal in odšel iz sobe, je čutil, da gledajo za njim in da se oče in mati jezita. Prava reč!

Po pojedini je bil ples mnogo živahnejši kot poprej.

V prvi sobi pa so tiste zelo dostojne omožene gospe in starejše gospodične, ki sedaj niso več plesale, posedle po divanih in blazinastih stolih in klepetale.

„Apotekarica seveda pleše“, je pikro pripomnila Engelmanova.

„Kajpak! Ko pa je gospod adjunkt tako prijazen človek!“ je vščipnila trgovka Wommerica. „Ali ste že slišali, vsako popoldne je tam na črni kavi?“

„Apotekarju privoščim roge! Ta človek je hujša surovina kot vsak kmet! Saj veste, da me vedno trga po vseh udih. Pa pošljem prejšnji teden, ko se je vreme prevrnilo in me je začelo spet po kolenu vleči, deklo v lekarno, naj mi prinese kako mazilo. Tisti jezičljivi magister se je obregnil, češ, ako me ne trga po jeziku, ne bo nič hudega, in apotekar se je baje tako smejal, da se je tolkel po kolenih in kar ni mogel nehati. Moja Franca pa

ni tako neumna in razume tudi nemško, sem jo že toliko navadila, pa mi je vse povedala, ko je prišla domov in prinesla neko mažo. A sem jo poslala nazaj s sporočilom, da so se gospodje zmotili, ker ta maža ni proti trganju v nogah, pač pa da je baje dobra za slabe oči...“ Ponosno se je ozirala po teh svojih besedah okrog sebe gospodična Klara Puck, Marinčeva svakinja, stara devica, sitna in ujedljiva kot strup.

„Kako pa, gospodična Klara, kako pa vaši? Gospe sestre nocoj ni videti? Gospod Peter pa menda pleše?“

„Ej, seveda, Mina je ostala kar doma pri otrocih, kaj bi hodila s tem kmečkim butljem, svojim možem. Saj sem govorila vedno v zid, že takrat, sedaj se ji pa vrača.“

„Glejte, glejte, gospa Niessova, vašega Rudija! Kako se vrti z glavarjevo hčerko.“ O seveda, tja so se obrnile sedaj glave in pogledi so bili sladki in všečni, mnogo bolj kot tisti, ki so obviseli na Wieslerjevi Evici ali celo na gospe apotekarjevi.

Gospodična Klara je izpregovorila, kar so druge le s težavo zadrževale: „Ali ste jo videli? Ta ženska! Se vede kakor... ah, bolje je, da človek ničesar ne vidi...“

Govorile so sicer še tudi o otrocih, zlasti nekatere mlajše so znale o njih razpravljati tako važno, kakor to zmorejo le mlade matere, kvečjemu še tetke in babice; premele so še včerašnje in današnje novice, a skoro vsaki se je nocoj ob pogledu na apotekarico ogrela zavist, ki jo je bilo treba potolažiti s strogo vravnanim pomislekom, da tudi najelegantnejša, po naj-novejši modi ukrojena toaleta ni kos ponosu poštene meščanske žene, ki je zvesta družica svojemu možu in vestna mati svojih otrok, trajna dika svoje hiše, akoravno prihaja vsako leto v to častljivo meščansko družbo v svoji solidni, edini (po možnosti vsaka tri leta prekrojeni) svileni obleki. Da, tako je!

Rahlo je objemal Bende s svojimi kmečkimi rokami Evico Wieslerjevo in jo vrtel v tričetrtinskem taktu po „valovih sinje Donave“, ki jih je tovariš Našek otožno vlekkel preko strun.

„Evica, srček moj, kako si lepa!“

„Kako pa govorite, gospod učitelj? Tako pač ne smete...“

„Evica, ali ti nisem dejal že poprej, kako rad bi te še trdneje objel in te neznansko ljubeznivo poljubil na tvoja rdeča usta...“ in v podkrepitev svojih predrznih besed jo je res pritegnil k sebi, da je Evica vsa srečna boječe javnila: „O Jezus nebeški...“

„Mm.“ je zadovoljno zagodrnjal Bende in zaobrnil levo naokrog.

Plesalo je le še kakih deset parov in še ti se niso držali več reda v vrsti ob steni naokrog, ampak so se vrteli kar počez po dvorani in poživili plesišče bolj nego prej vsa velika družba. Plesali so zaljubljene valčke, šegave mazurke in divje, sproščene polke.

„Ljubezem je najlepši božji dar!“ je šepnil dokaj čedni sodni adjunkt svoji plavalasi plesalki, ženi podgoriškega lekarnarja, ki je to njegovo izjavo sprejela z dvomečim skomigljajem ramen: „Res?“

„Ah, milostiva, čemu se norčujete iz mene? Saj ste vendar že morali opaziti, kako je z menoj in zdi se mi, da se tudi pred ljudmi ne bom mogel več pretvarjati. Vi se pa norčujete...“

„Tako? Mislite?“ Za trenutek so se uprle vanj njene oči, potem je spet sklonila glavo in čakala... Govori vendar, človek, ga je prosila z vsem občutjem. Ali ne čutiš, kako mi je dobro ob teh besedah. Povej mi, da me ljubiš, reci mi vse, kar hočeš, bodi drzen, glas naj se ti trese od strasti in sle po meni, le govori mi o svoji ljubezni do mene, nasuj mi sto sladkih, pekočih, razburljivih besed v ta sivi pekel vsakdanjosti.

A ta adjunkt je bil velik revež. Lovil se je okrog po nadzemskih višinah breztelesne ljubezni in stresal blede hinavščine, vonj vijolic, skuhan na ocukranem mleku. In sirota-žena je vsrkavala tudi to neprebavljivo zmes, saj je bilo vsaj nekaj. Plesala je neprenehoma in ni se mogla napeľati. Adjunkt se je polagoma vračal s svojega poleta, a bil je utrujen i od plesa i od nenaravnega napora, zaletavati se tako na slepo v neko visoko meglo in zato je zamudil objem naklonjene usode, ki je bila tako vroče dahnila vanj — pa je od same zaletelosti ni občutil.

Tam v drugi sobi so pa sedeli pri vinu in politiziranju gospodje meščani, starejši in tudi mlajši, ki so bili veseli, da jim ni bilo treba več pleľati. Vsi ti sobotni večerničarji iz Vobachove boljše sobe so bili nocoj tukaj zbrani in gospod Moll jim je predsedoval in nikomur ni prišlo na misel, da bi bil ta njegov sedež sodil županu, okrajnemu glavarju ali okrajnemu sodniku. Mollu so bili imeniten rod, Heiňčev praded po očetu se je celo znal po francosko pogovarjati z generalom Marmontom takrat, ko je bil ustreljen od Francozov pred mestnimi vraji Gottfried Puck.

Okrog starega Molla pa Engelman, Wommer, Nies, Werner, Erkman, Pirša, Hanneman in dr. Mačik. Potem šele okrajni glavar, apotekar in sodnik. Peter Marinc je seveda plesal.

„Kaj pa je prav za prav z Lournierjevim Francem? Ali se še ni iznebil Lorberice?“ je previdno vprašal župan dr. Mačik.

„Saj se je tudi ne bo tako kmalu!“ je sodil ostro stari Moll.

„Kdor se meša v pleľa...“ se je porogljivo smehljaj okrajni glavar.

„Kako je pa v hranilnici? Sem slišal, da ni vse, kakor bi moralo biti!“ Ah, ta Engelman je bil lisjak, kako nedolžno je znal vprašati, ko mu je bilo vse do pičice znano; le stari Niess ga je poznal, tega trdega nadpoštenjaka, Karla Engelmana.

Stari gospod Niess je bil eden najbogatejših meščanov, z dolgo sivo brado in lepega, rdečega lica — svežega, kakor jabolko, ki je srečno prezimilo in ki ga nekaj gubic le še poživlja, ne da bi ga kaj kazile.

„Gospodje, naj Vam povem —,“ je povzel stari Niess sedaj, „ne zagovarjam Franceta zato, ker sem mu stric, a poslušajte me in sodite potem. Franc je vendar še mlad in ko je prevzel pred petimi leti to odgovorno službo pri naši hranilnici, je bil še mlajši. Njegov oče je bil čudne krvi človek, saj še pomniš, gospod doktor, babilonsko zmešnjavo v njegovi zapuščini. Doma se torej fant redu ni mogel priučiti, saj je v hranilnici spočetka sila pazil. Šele pozneje, ko se mu je delo kopičilo, je postal nemarnejši,

ker bi bil moral delati vsak dan v noč, če bi bil hotel imeti vse na čistem. Sedaj pa še ta ženska... to je pač zagata, gospodje, in noben zločin!"

In gospodje so se še menili o Lorberici, o njenem rodu in o njenem pokojnem možu, ker je vedel marsikdo kaj slabega o njej povedati; le stari Niess je komaj slišno godrnjal predse: „Trebam je bilo te pokore, da nam kvari sinove...“ Okrajni glavar pa je mežikal davkarju, ki se je oziral po obrazih, ko so se v strogih gubah sklanjali nad kozarce.

„Nekdo mora Franca opozoriti,“ je izjavil Moll kolikor mogoče uradno, „da pazi. Ko bodo kdaj še kmetje zavohali, da ni natančen, ga bodo gulili od vseh strani in naša hranilnica, naša stvar in ves naš trud se sesuje na kup!“

„Da, ti ljudje so predrzni in navihani in vedno bolj nam silijo v mesto in če se jih naši ljudje ne bodo znali bolje paziti, nas požro. še preden bomo mi stari v zemlji,“ je resno govoril stari Niess.

„Kaj še! Z bičem jih bomo, ko postanejo predrzni. Pa bo mir!“ je trdil okrajni glavar in z njim vred so se sodniku in davkarju zategnila usta in lica v zaničljive šobe.

Toda Niess jih je hotel še poučiti.

„Gospod okrajni glavar in gospoda — oprostite meni, staremu meščanu in obrtniku, ki sem imel ves svoj živ dan posla z njimi, da Vam ne dajem prav. Neumni niso, le vi jih ne poznate! Pretkani so, pa to znajo skrivati. In bitji znajo ponižni kakor cucki, a le tedaj, kadar jim gre v prid. Njim se nas ni treba bati, le oglejte si Petra Marinca — pač pa nam njih. Saj jih je mnogo, mnogo več kot nas in povsod naokrog jih je polno, mi pa čepimo prav v sredini tega sršenovega gnezda.“

Pa se je oglasil gospod davkar.

„Phc, kaj mi da bi se dali strahovati od te nemarne sodrge, od teh zarobljenih buteljnov? Saj je vendar vse naše in taki, da bi se nam uprli? Sicer pa — še nekaj let in o tem narodiču ne bo več sledu.“

A priznanje svojemu mnenju je našel le v glavarjevih in sodnikovih očeh. Obrazi meščanov so bili spet zapeti v stroge gube kakor prej, ko se je govorilo o Lorberičini čednosti. Ista tvar!

Oče Niess je česal s prsti svojo sivo brado, jo zvijal in gladil in počasi spregovoril: „Res je, kmet naj ostane kmet in naj ne sili v mesto, ki ni zanj. Dokler bomo še mi, se bomo znali vsiljivcev že še ubraniti. Kar bo pa za nami, nas ne bo več bolelo in naši otroci naj si svoje varujejo in hranijo, kakor smo se svojega držali mi. Če pa tega ne znajo ali če mislijo, da opravijo to že z besedami, je prav in v redu, da jih pogoltnejo kmetavzi...“

„Tako? Ho — ho?“ so se čudili in davkar je vsekal: „Vi bi jim še potuho dajali?“

„O ne, spoštovani gospod davkar! Jaz sem pošten Nемеc in jih nimam rad. A poznam jih in med njimi so taki, kakor Zorman iz Št. Lenarta, Mavec z Vilunja, Navršniki, Potočniki, Nacestnik, Gumpret in Brdnik — in to so ljudje poštenjaki, spretni v kupčiji, delavni in skrbni in taki tudi kaj zmorejo.“

„Pa Logar in Breznik?“ je omenil Vobach.

„Pijanca sta, a poštenjaka oba. In Logarica, to je ženska, da bi je bil vsak meščan vesel. Iz takih žen izhajajo zdravi rodovi!“

„Hvalite jih, preveč jih hvalite!“

„Ej gospod, ali mislite, da ne vemo, da so skopi, lakomni, grabežljivi in presneto zavistni, a še tudi marsikaj boljšega. Pa mi tudi vemo, koliko to vse skupaj znaša in ker znamo računati, se ne ravnamo z njimi po nepotrebnem. Računati moramo, ker moramo živeti!“

Ob slovesu, že proti jutru, je še Niess tiho vprašal Molla:

„Ti, odkod pa je ta razpihnjeni davkar?“

„Ne vem? Same take tepce nam pošiljajo!“

„Če nas bodo taki učili...? To je žalostno!“

In potem sta šla vsak na svoj kraj proti domu — ah, bolje je, da se pošten meščan ne druží s tem širokoustim uradništvom, ki si ne da nič dopovedati v svoji namišljeni nezmotljivosti. Ti pa se jeziš, ker le prejasno vidiš svoj prav.

(Dalje prih.)

Sonček preljubi

Ina Slokanova

Sonček preljubi v našo izbo poglej,
naši žalostni mami se malo nasmej
in nam vsem, — da nam bo toplo
in lepo, kot nam je nekdaj bilo.

Potem pa poromaj tja v tujo deželo,
kjer ima pri rudarjih naš atek delo;
če v rudnik ne smeš
pa zunaj počakaj
in čakaj ves dan —
in ko bo ves truden in zgaran
iz rova prišel —
se mu toplo nasmej,
lepo ga pozdravi in mu povej:

Da ga čakamo težko, težko,
ker nam je brez njega hudo, hudo...

Mati

Marija Golob

(Dalje)

Janek je z veseljem brskal po njegovih kovčecih, ki so že od daleč dišali po kavi in drugi špeceriji. Dobil je očeta, ki se bo pač pojavil le vsakih štirinajst dni, a kadar je prišel je fanta prijazno pogledal, Marino pa dobrohotno pogladil po laseh in jo prijel za brado.

Marina se je malo prestrašila njegovega domačega načina. Odbijalo jo je, da se je vedenje tega tujega človeka hipoma spremenilo, samo zato, ker se je z njim poročila. Kmalu pa si je zopet sama očitala ta odpor. Saj je vendar najnaravnejše, si je govorila, sedaj je naš, mož, oče takorekoč in zmrazilo jo je pri teh samogovorih.

In zopet je mislila, da bi se laže komurkoli za denar vdala, ki bi si zato še ne lastil pravice do njene osebnosti in do njenega doma. Po čudnih zakonih pa je bila sedaj last gospoda Osane; brez vprašanja je lahko stopil iz kuhinje v njeno sobo, ne da bi bila ona v njej, odprl njeno omaro in četudi samo da bi spravil vanjo majhno darilo, ki ga ji je prinesel s potovanja.

Zvečer so sedeli pri mizi. Marini so se svetili črni, na sredi predeljeni lasje pod lučjo in roke so ji ležale na mizi. Osana je pripovedoval Janku o svojih doživljajih in od časa do časa od strani pogledal na svojo ženo, malo boječe in tuje. Pogledala ga je kot človeka in zasmilil se ji je. Saj je bil tako skromen in bog ve, ali se je čutil doma. Krivico mu dela. Njena čustva so nezdrava in skrotovična. Če je Osana vstal in stopil do svojega kovčega, da vzame iz njega reklamni lepak ali škatlo za Janka, se ji je zdelo, da hodi po prstih. Tako obziren in plah je bil.

Marina je vstala, pripravila kavo in postavila skodelice na mizo, stopila je k Osani, hotela se mu je nekako približati a položila je samo roko na njegovo ramo — več ni znala — in sklonila glavo nad pisane reklamne liste, ki jih je kazal Jankotu. Ta je bil navdušen za očeta, ga poslušal, mu odgovarjal in razlagal svoje doživljaje.

Marina je zopet sedla za mizo in vzela v roke šivanje. Čez nekaj časa je stopila ven na majhen hodnik, se naslonila na ograjo in gledala v noč. Hiša, v kateri je stanovala, je stala na majhnem gričku. Spodaj v dolini so žarele luči rudarskega mesta. V temo izven mesta se je izgubljala procesija rudarskih lučk. Marina je zrla v tiho noč in premišljevala. Obsojala je samo sebe, a vendar ji je bila skupnost s tem moškim neznosna. Ko bi vsaj ljubila drugega, bi uživala v svoji nesreči, da mora kljub temu ostati poleg ne-ljubljenega moža, nadela bi si izraz nekake mučenice; ali če bi jo Osana ljubil, še tega ni vedela za gotovo — bi se čutila kot žrtev, bilo bi vsaj nekaj, kar bi jo opravičevalo. A ta zakon, ki je s poroko samo, s tem da je dobila Jankova mati ime in čast, že dopolnil svoj namen, je bil v tem nadaljevanju nesmiseln. nevzdržen. Tam notri za mizo je sedel tuj človek, čisto nedolžen, malo negotov, ki si morda še želel ni, ostati danes tukaj. Takrat pred devetimi leti na Dunaju je vsaj ljubila, preživela je šestdeset

lepih dni, noči so bile sanje, ostal je spomin in malo smehljajoče žalosti. Tu danes pa ni bilo ne ljubezni, ne tragike. Tam za mizo majhen človek in vsa soba je dišala po špeceriji.

Stopila je nazaj v sobo in pričela Janku pripravljati posteljo. Čutila je, kako Osana, medtem ko govori z otrokom, bojzljivo pogledava nanjo. In zopet je zasovražila samo sebe, svojo hladnost in nedostopnost. Samo Jankova otroška narava se je takoj sprijaznila s tem možem, ki je hotel biti z njima dober.

Ura je bila deset. Janek je zlezel v posteljo. Mati je ugasila luč in ga poljubila na čelo. Odšla je z Osano v spalnico. Še nekaj časa je ležal Janek v temi in premišljeval, da bi sedaj bilo kaj upanja, da dobi brata ali sestro, ko ima mama zopet moža. Lahko že za božič, je računal. Veselil se je, nato je zaspal.

Osana pa se je odpeljal že zgodaj zjutraj in se ni vrnil nikdar več.

Na kakšen način je prišel na svet in kako je Marina ljubila njegovega očeta, vse to je natanko vedel Janek; rada mu je o tem pripovedovala, a zakaj je Osana izginil in se ni več vrnil, o tem se z Marino ni dalo govoriti. Še nekaj časa se je otrok igral s pločevinasto škatlo kave Hag, ki je ostala od onega večera na mizi, a pozabilo se je kmalu tudi to.

*

„Janek laže, Janek laže,“ je bilo zapisano v Marininem dnevniku. Fant je star šestnajst let. Velik in močan je, postal je sličen svojemu očetu. Trdi, svetli lasje mu padajo na čelo, pogled je včasih nemiren, drugič zopet, če govori o stvari, ki ga zanima in navdušuje, vesel in odkritosrčen. Roke ima velike in gibi so okorni, izredno spreten pa je, kadar sestavlja svoje tehnične igrače.

Marina hodi po sobi in je vsa zbegana. Včeraj je prišel pozno ponoči domov. Bil je neroden in ni hotel govoriti z njo. Pa saj mu je dala vso prostost in ni je v življenju stvari, o kateri mu ne bi že govorila. Saj on ve, kaj je prav in kaj ne in da ne bi imel poguma povedati ji, če je grešil! Morda ker ona v njegovih očeh še ni nikoli grešila?

Marina ga gleda od strani, ko sedi pri oknu zatopljen v šolska opravila. Kako ima široka pleča, vendar ni tak velikan kot njegov oče, si misli. Spominja se svojega fanta, kako gleda za odhajajočim vlakom, spominja se njegove zdrave, silne čutnosti in njegove otroške duše. Prešine jo misel in hipoma se ji zdi, da je videla v Janku predolgo otroka. Pri miru sedi in piše, važno, zaposleno. Marina mu sedi nasproti in čaka. Sonce mu sije na zvezek in odsev belega papirja mu pada na obraz, oči ima stisnjene in Marina ne ve, ali jo vidi ali ne. Čez nekaj časa začne:

„Ti, Janek!“

Nestrpen, neodkrit pogled.

„Ali se spominjaš Osane?“

Obraz se mu umiri, z zanimanjem:

„Da!“

„Že večkrat sem ti hotela o tej stvari govoriti, pa veš, sram me je bilo. Pa vendar me zanima, kako ti o tej stvari misliš.“

Marina mu pripoveduje. Janek se razvname in jo zagovarja.

„In misliš, da bi smela z njim živeti, ko se nisva nič ljubila?“

Janek malo zardi in pogleda skozi okno. Marina čuti, da je sedaj mo- goče pravo pogodila. Sicer je Janek samostojen in sam proti sebi odkri- tosrčen. Za vsa svoja dejanja more sam sebi po svoji vesti odgovarjati. Morda je grešil na isti način kot ona, ki je takrat nekaj dni živela brez ljubezni poleg Osane. Sicer bi danes živo odobral, da se je ločila. On pa se ogiba tega pogovora in molči.

Marina že čaka ves dan, da ji Janek razkrije svoj doživljaj. Sluti, je nestrpna in se boji. Gleda za njim, ko prihaja in odhaja, on pa govori ne- pomembne stvari in se ji umika z očmi. Večer mine, ne da bi spregovoril.

Naslednjega dne pripoveduje Janek o Zinki, malomarno zaničljivo; stara je štiriindvajset let in ima moške — več, ne enega.

Marina sklonjena nad svoje delo tiho posluša in čaka. Boji se, da ga ne bi prekinila, ker ve, da ji ne pripoveduje nepomembnosti. Toda tudi Janek molči in vsak sta pri svojem delu. Čez nekoliko časa vpraša Marina mimogrede:

„In si bil ti tudi pri njej?“

Molk. Marina bliskovito razume in govori mirno dalje o „ljubezni brez ljubezni“. V hipu je Janku tovarišica, ne ona mati, ki se je bojijo in skri- vajo pred njo.

Govorita dolgo v noč. Polnoči bije in Janek se je v življenju zopet znašel, njegov greh ni več tako grozen, da ga še nihče pred njim ni zagrešil in tudi Zinka ni tisto zaničevanja vredno dekle, ki jo drugi še pozdravijo ne, če jo srečajo na cesti. A vendar se takih pustolovščin ne bo več lotil, Marina pravi, da mu bodeta duša in telo zdravejša. In Janek ljubi, ljubi Mimi, ono tanko deklico s pegami na nosu in z očmi, ki ga pretresejo do duše in vreden jo je, kljub temu, kar se je včeraj zgodilo. Čakal jo bo, da mu pride naproti, ker Marina pravi, da se telo in ljubezen ne smeta ločiti.

Ko gre Janek spat in si slači srajco čez glavo, mu srce vriska in misli si: moja Marina je pa le najimenitnejše dekle na svetu.

Nekega dne, spomladi, je sedela Marina ob oknu. Roke so ji bile trudne in malo uvele. Pogladila se je po čelu in si uravnala mehke, na sencih malo osivele lase. Gledala je v hladno oblačno nebo.

Življenje je lepo in vredno je živeti, si je govorila. V zadnjem času so ji živci včasih odpovedali in hvaležna je bila vsakemu mirnemu trenutku, ki je prekinil trpke, grozotno sive ure. Zvečer se je stresla in prevzela jo je groza, tiščala jo je v grlu in ji omrtvila ude. Takrat je stopila na sveži zrak in dihala nočni mir. Hipoma se ji je zazdelo, da je vse strašno na svetu, da jo obdajajo same pošasti, ki prežijo ob človeškem življenju. Vsi trpijo, otrok na tisoče trpi, matere trpe in odrasle može trpinčijo na bolj divji način kot je kdo kedaj trpinčil žival. Ljudje si prizadevajo hudo, matere otrokom, možje materam, mož, možu, povsod v zraku pa leži tisti neizprosni slučaj, da pade tudi zlo, ki ga ni povzročil človek, na tega, na onega, lahko na vsa- kogar. Zarila si je obraz v vlažne roke, si stiskala sence z obeh strani in upala je, da ji bo globok vdihljaj zraka zrinil tegobo iz srca. Tudi nočna

tišina se ji je zdela, da zavratna ždi in se roga spečemu človeku. Zbežala je v sobo, legla in ostala nepremična z zaprtimi očmi.

Napočilo je vedro majsko jutro in postala je mirna. Branila se je vsake misli, ki bi jo potegnila nazaj v brezupno globino, oprijemala se je lahkih majhnih misli, preskakovala od predmeta do predmeta, lovila se je kot se utapljajoči trudi vzdržati se z majhnimi gibi nad gladino.

Mladi listi so se zibali na vejah pred njenimi očmi in slišala je sveže ptičje petje. Na cesti je zagledala trumo bosonogih šolskih otrok, tekli so s tihimi koraki po pesku in se smejali.

Nekaj jih bo gotovo umrlo še v otroški dobi, je premišljevala. Ko bi tekel en sam po cesti, bi lahko rekla o njem, da bo skoro gotovo odrasel, a ker jih je mnogo, leži nad njimi ta neizbežni zakon.

Jaz sama sem srečna, je pomislila dalje, a vsi ne morejo biti. Zame je le možno, da pade name udarec, vse človeštvo pa nosi gotove in neizpremenljive odstotke katastrof nad sabo.

Zatopila se je v delo in razpršila bolne misli. Ko je vstopil Janek, ga je poljubila, da ji je začudeno pogledal v obraz:

„Marina, ali te je bilo zopet strah?“ Videla je, da je to zanj nekaj neznanega in pomirila se je. Izginil je nato v stransko sobo in šaril po kovčegu, ki ga je vedno skrbno zaklepal. Bili so sami papirji.

Zvečer, ko sta že oba legla, je potrkalo na vrata. Janek je odprl in vstopila sta dva moška, ki sta pokazala znake na notranji strani suknje. Janek je malo prebledel, a Marina je gledala z zanimanjem njihovo početje, ko sta brskala po Jankovih stvareh. Po dolgem prebiranju sta vzela kovčeg in ukazala Janku, naj gre z njima. Janek se je obrnil proti zidu in snemal z žeblija suknjo. Marina je stala s sklenjenimi rokami sredi sobe in kmalu razumela, za kaj gre. Vedela je, da sta moška s policije, a zakaj vsa ta resnoba? Ali ne bi mogla reči njej:

Gospa, pazite na fanta, prepovedano je, baviti se s temi stvarmi.

A gledala sta samo na fanta, kot da bi nje ne bilo v sobi. Čakala je in čakala, da se obrneta k njej, a v sobi je bila tišina. Zdelo se ji je nemogoče, da pustijo njo, mater, popolnoma ob strani in da hočejo obračunati samo z njim. Neizmerno smešno se ji je videlo vse to resnobno ravnanje. Zasmejala se je naglas in rekla gospodoma, ki ji nista pogledovala v oči:

„Pustita ga no vendar, tak otrok je še. Vse uredim sama z njim.“

Na obrazu enega izmed moških je zapazila majhen porogljiv nasmeh, drugi pa ji je dal trd in uraden odgovor.

Janek je bil malo prestrašen, roke so se mu tresle, ko je oblačil površnik. Ko so se vrata zaprla za njimi, je obsedela Marina na robu postelje, na obrazu ji je ostal še odrevenel nasmeh od preje.

Počasi in velikansko je zraslo v njej spoznanje, da Janek ni njena last, da v resnici otrok ni njen in da ga je danes predala človeški družbi, ki mu bo predpisovala zakone in ga obsojala. Ona pa stoji čisto majhna

zadaj, smela ga je samo roditi in paziti nanj, da ne umre lakote, smela ga je oblačiti in poljubiti ga. Janek pa ni več sin, temveč državljan v prvi vrsti.

Vso noč je ležala nepremično z odprtimi očmi. Počasi je spoznala, da njena groza in strah pred življenjem nista namišljena.

Ali bo žena večno gospodinja?

Vanda Zorec

Zivimo v dobi elektrike, radia in aeroplana, v dobi mrzličnega razvoja tehnike. Kar je bilo pred 50 leti še nedosegljivo, je danes že vsakdanje. Bolj kot kdaj v zgodovini nas danes navdaja misel o minljivosti vsega starega, okorelega in počasnega. Z duhom časa se izpreminja način našega življenja. V tej dobi mrzlične naglice je gotovo na mestu vprašanje: ali bo žena večno gospodinja?

Človek se težko živi za desetletja naprej. Krčevito se oklepa starih navad, dokler nujnost časa ne zahteva svoje. Tako je tudi danes marsikomu neprijetna misel, da bi ne imel več hrane doma, ampak bi se potikal po javnih kuhinjah in gostilnah ter tam dobival hrano, ki ne prija njegovemu okusu. Težko si predstavljamo, da bi se kvaliteta hrane v javnih kuhinjah dvignila na nivo domače hrane in bi se izdatki za hrano v gostilni ujemali z izdatki za hrano doma. Vendar so to lahko izvedljive zahteve. Na kako kvaliteto višino se lahko privede hrana v javnih kuhinjah, nam je pokazala Sovjetska Rusija, kjer imajo 200 kuhinj — tvornic (velekuhinj). Te kuhinje skrbe predvsem za pravilno prehrano ljudi. Javno se hrani po mestih 20 milijonov, na deželi 40 milijonov ljudi. Zato posvečajo sovjeti vso pozornost temu, da hrana v kuhinjah — tvornicah ne bi zaostajala za domačo kuhinjo. Dosegli so krasne uspehe. Preden pride hrana na mizo, jo mnogokrat preizkusijo v posebnih laboratorijih. Iz moderno urejene shrambe, kjer je malo verjetnosti, da bi se hrana pokvarila, pride v bakteriološki laboratorij, kjer preizkusijo njeno brezhibnost. Že pripravljena jedila pridejo v kemični laboratorij, kjer ugotove, kako so kuhana in koliko imajo kalorij. Določeno je namreč, da mora dati vsaka predložena jed 700 kalorij. Nato hrano tretjič preizkusijo, ali odgovarja okusu. Za kuharja zahtevajo posebno strokovno naobrazbo in 7 razredov srednje šole. V kuhinji — tvornici št. 1. je zaposlenih 420 kuharjev, ki pripravljajo vsak dan 16.000 obedov, s 5.000 predjedi, 55.000 toplih in mrzlih jedi, 5.000 kolačev itd. Hrana v javnih kuhinjah zelo prija ljudem, zato število kuhinj — tvornic zbog ogromnega navala nanje stalno narašča.

Na tem primeru torej vidimo, da javna kuhinja lahko nadomešča domačo kuhinjo in s tem odpade ugovor, da javne kuhinje ne bodo nikoli dosegle kvalitete domače. Toda kam z bolniki? Za bolnika je vendar domača kuhinja najboljša! Tako si predstavljamo skoraj vsi, a to ne drži. V večjih mestih so namreč uvedli za bolnike posebne dietne kuhinje pod kontrolo zdravnikov. Vsak dan pripravljajo vrsto jedil za posamezne

notranje bolezni. Prvič sem videla tako kuhinjo v Grazu. Bolniki so z njo zelo zadovoljni in pravijo, da zdravljenje mnogo hitreje napreduje kakor doma. To je povsem razumljivo. Hrana je pripravljena tako, da vsebuje toliko kalorij, kakor hrana za zdravega človeka, kar se doma ne da preizkusiti. Zato je doma bolnik navadno manj, kakor zdrav človek. Hrana v dietnih kuhinjah je tudi pripravljena zelo okusno.

Kljub tem dejstvom se še težko odločimo, da bi morali jesti v jedilnicah, kjer je ogromno število ljudi, kjer se moramo vedno ozirati na druge, imamo po večerji še dolgo pot domov po mrazu ali dežju. Gotovo pa je ta ugovor zelo malenkosten. Vsa ta komoditeta je stvar navade. Človek si bo v dobi bodočih javnih kuhinj poiskal udobnost in razvedrilo drugje.

Javne kuhinje bodo odvzele ženi toliko nepotrebne vsakodnevene dela. Električni ogrevalniki bodo nadomestovali štedilnik za kuhanje čaja, kave in drugih jedil, ki jih bo treba včasih pripraviti doma. Žena bo popolnoma enakopravna možu, svoje delo bo popolnoma posvetila poklicu. S tem bo odpadel tudi ugovor, da žena ni za službo, ker gospodinskega poklica in službe ne more izvrševati hkratu v redu. Ves svoj prosti čas bo posvetila vzgoji svoje dece. Z njimi bo gojila šport in jih nadzirala pri učenju. Žena bo imela več časa se zanimati za javno življenje. Javne kuhinje bodo prinesle več ugodnosti ženi, kakor možu, zato bi morale gledati nanje žene z večjo simpatijo kakor gledajo danes. Posebno žene v manj razvitih industrijskih državah smo v tem oziru konzervativne, kar pa je razumljivo. Tempo časa nas še ni zajel v svoj vrtinec tako nasilno, kakor žene v prej omenjenih državah. Tam je stroj napravil svoje. Ustvaril je veleobrate, kjer je na tisoče delavcev in delavk, ki si ne morejo ustvariti lastnega doma. Slaba eksistenčna moč uradništva in delavstva ima za posledico, da se krči število porok. Žena je prepuščena sama sebi. Mora si iskati zaslužek. Kot uslužbenka ni več gospodinja. Tako se velika večina mladih žen hrani v javnih kuhinjah različne kakovosti: uradniki v svojih, delavci v svojih. Razvoj je ustvaril te javne kuhinje. Razvoj gre v hitrem tempu dalje in ne vpraša ženo, ali hoče ostati gospodinja ali ne. Ali gre razvoj za ženo v pozitivno smer? Gotovo! Saj je vsa naša borba usmerjena za boljšo bodočnost. Za nas pa je gotovo najjasnejša pot, hoditi samostojno skozi življenje, imeti na razpolago vse ugodnosti, ki jih ima mož, zanimati se za umetnost, posvetiti več pažnje vzgoji otrok, ne pa preživeti svoje življenje v kuhinji. Če bi se kvaliteta hrane v javnih kuhinjah zboljšala na višino ruskih kuhinj, bi ne ostala tu nobena ovira več, da se domača kuhinja z veliko večjo potrošnjo kuriva in časa umakne kuhinji — tvornici.

Da korakamo nasproti času, ko žena ne bo več gospodinja, nam kaže ekonomska stran razvoja. Vidimo, da je vsak trud zaman, spoditi vse žene iz služb, namestiti može in jih plačati kakor potrebno za družinskega očeta. Delodajalec se ne ozira na spol delojemalca. On samo ve, koliko denarja premore za mezdo. Marsikje se celo ogibajo sprejeti v službo moško moč, ker je dražja.

Da korakamo nasproti dobi, ko žena ne bo več gospodinja, nam kaže razvoj tehnike. Čim manj energije za čim večje, boljše in hitrejše delo, to je težnja sedanjega in vseh časov. Tako gre tehnika v smeri vedno manjše potrošnje energije v kmetijstvu, v industriji, v življenju. Železnica, avtomobil, aeroplan nam prihranijo dragocen čas, ki bi ga potrebovali za počasno pešačenje in vožnjo z vozom. Vsi izumi, ki povzročajo hitrejši tempo strojev in vozil se takoj s pridom uporabijo. Vendar se v tem času še staro meša z novim. Poleg traktorja vidimo plug, poleg tovarne živi še obrtnik, poleg avtomobila voz z vprežno živino, poleg parnika jadrnica, poleg kuhinje — tvornice malo gospodinjstvo. Ali vse gre nemoteno dalje; počasi odpada vse zastarelo. Jasno nam je, da bo bodoča žena — žena v poklicu. Le ker še ne živimo v dobi popolne racionalizacije, se nam zaenkrat še zdi pretirano, popolnoma negirati „domače ognjišče“ v današnji obliki.

Anketa „Važno žensko vprašanje“

I.

Po mojem mnenju bi bilo najbolje, da bi se široke plasti množice poučile o zdravju neškodljivi preprečitvi nosečnosti in bi na ta način v mnogih slučajih sam od sebe odpadel vzrok umetne prekinitve nosečnosti. Naj se nihče ne boji, da bodo ženske to možnost izrabljale v nepravem smislu! V ženski je tako globoko ukoreninjena želja po otrocih, da se takih sredstev ne bo posluževala brez resnične potrebe.

Sem pa za umetno prekinitve nosečnosti zaradi slabih gmotnih razmer; kjer je velika verjetnost, da bo otrok rojen s težko, neozdravljivo duševno boleznijo; pri posiljenosti in pri incestu. Za omejitve nezakonskih rojstev bi predlagala strožje zakone, predvsem da bi moral dotični zapeljanko poročiti in bi se mogel tega oprostiti samo v slučaju, če ženska tega ne bi hotela; na ta način bi se to zlo zelo omejilo, ker bi si marsikateri moški prej dobro premislil, kaj dela in kakšne posledice ga čakajo.

Po mojem bi smel biti rojen človek samo, če ne bi bilo nobenega pravkar navedenih slučajev in zlasti le na izrecno željo obeh, moškega in ženske, pa najsi bo to v zakonu ali izven njega! Kjer ni teh pogojev, je bolje za otroka, da ne pride v življenje.

Kakor si zakonca kot pametna gospodarja uredita svoje gospodarske razmere po svojih močeh, zmožnostih in danih okoliščinah, prav tako bi se moralo po tem ravnati tudi število otrok, ki si jih upata vzgojiti in prirediti za koristne člane človeške družbe! Starši pa, ki se na to ne ozirajo, so v mojih očeh zločinci, brezvestneži, ker se pravtako pregreše proti zakonom življenja, kot zločinec, ki človeka ubije ali mu drugače škoduje.

Zadnji čas je, da se preneha gledati na žensko kot na stroj za ploditev človeštva in da se na podlagi tega naziranja urejujejo potem drugi zakoni v tem oziru. Ženska je po svoji naravi bolj čuteča in preiščljena od moškega in naj bi o teh pravicah in dolžnostih sama odločevala!

Marja, učiteljica, okolica Rakeka.

II.

Z ozirom na Vaše vabilo v zadnjem „Ž. Sv.“, naj Vam čitateljice pišejo o svojem mnenju glede legalizacije, se oglašam.

Vsi tisti, ki so proti legalizaciji in to utemeljujejo z verskimi, nacionalnimi, etičnimi itd. razlogi, ne smejo pozabiti, da ni postavljeno vprašanje, ali smo za ali proti umetnemu splavljanju.

Menda je nepotrebno poudarjati, da je popolnoma jasno, da je umetno prekinjanje življenja nenaravno. Zdravniško potrjeno je, da umetni splavi nepovoljno vplivajo na ženo in da je tudi od zdravnika izvršen splav za ženo lahko zelo nevaren. In ni res, da se žene iz komodnosti ali pomanjkanja materinskega čuta branijo otrok. Mislim, da bi bile zelo redke take žene, ki bi se branile otrok, če bi bilo njihovim otrokom zagotovljeno človeka vredno življenje, če bi kljub otrokom lahko vršile svoj poklic in končno, če bi bil otroku oče mož, ki bi ga ljubile. (Tu je pogosto vzrok „komodnosti“ žen iz tistih krogov, kjer pri izbiri moža odloča denar in položaj.)

Vprašanje je: kako preprečiti ali vsaj zmanjšati posledice razširjenega tajnega splavljanja. To se pravi, najti pot, da ne bo umiralo in bolehalo na tisoče žen radi mazaštva, da se zmanjšajo samomori in detomori in da ne večamo vrst naših brezposelnih. To je menda jasno: zahteva po legalizaciji je nastala radi ogromne razširjenosti tajnih splavov, ti pa radi neurejenih socialnih razmer. Samo vesti v časopisih, ki sem pa tja radi senzacije kaj takega napišejo, je treba pogledati. N. pr. „Včeraj se je v hiši x zastupila mlada služkinja“ vzrok — radi nosečnosti so jo vrgli na cesto. Ali: „V kanalu so našli zadušenega krepko razvitega novorojenčka. Zverinsko mater, delavko x, so zaprli.“ Ali: „Osemleten deček ukradel...“ In tako brez konca.

Do kakšnih posledic mora pripeljati prepoved, je jasno. Žena, ki se ne more obrniti do zdravnika, se bo obrnila do mazača ali pa sama kaj ukrenila. Jasno — z ogromno nevarnostjo za zdravje in življenje. Radi zakona se, v največ slučajih, ne bodo dale odvrniti od svoje namere. (Lipmann je ugotovil, da je od 100 žen, ki so hotele abortirati v bolnici, pa so jih zavrnili, 67% abortiralo na skrivaj, tiste ki niso, so bile revne. Ali: na Dunaju so od 35 na kliniki zavrnjenih žen abortirale vse, razen ene, ki je izvršila samoumor.)

V drugem slučaju pa, če se žena iz kateregakoli vzroka zakonu ne izogne, vodi to do še večje bede in zločina. Vse te posledice naj bi legalizacija odpravila.

Pozabiti pa ne smemo, da je legalizacija le zdravilo za bolezen in da je treba odpraviti bolezen in vzroke bolezni, če hočemo, da ne bo treba več uporabljati zdravil. Ker pa je bolezen tu in ker ne moremo čez noč odpraviti njenih vzrokov, se moramo pač posluževati zdravil. M. G., Zagreb, študentka filozofije.

III.

Po zadnji redukciji sem tudi jaz težko prizadeta, kajti mož je žel. uradnik v 8. skupini, menda ni treba da človek še posebej poudarja, da od gole plače enega uradnika se težko živi. Davno sva se z možem vsemu odrekla, ženski svet je moj zadnji „luksus“, koliko časa bo še tako naprej šlo, da bom zmogla naročnino pa ne vem. Odvadila sem se najprej služkinji, nato še perici in postrežnici; poštene obleke si še davno ne morem več privoščiti, le hrani da bi se lahko še odvadila. Morda bi bilo dobro razpisati natečaj za dobro idejo, kako naj se uradniška družina preživlja in oblači stanu primerno in s takimi dohodki, še boljše pa, kako bi se dalo živeti brez hrane.

Naj še omenim zadnji članek o umetnih splavih. Kako so vam žene hvaležne za to razpravo, saj vidijo, da so ljudje, ki jih razumejo. Poznam ženo drž. nameščenca, ki je domnevala, da je noseča, potožila mi je, če je to res grem v Dravo, ker nimam denarja, da bi si pomagala. No k sreči je bila samo domneva. Dva otroka imam in še s tema dvema ne morem nikamor naprej, kaj bi počela s tretjim. Takih in enakih primerov je nešteto. Vsa čast g. dr. Kremžarju, ki se je

v reviji „Življenje in svet“ tako zavzel za to pereče vprašanje, ki bi se moralo, sedaj ko se je načelo na vseh koncih, res doznati do kraja.

I. P., uradnikova žena, okolica Maribora.

Anketa se bo nadaljevala. Prosimo vse dopisnike, da nam sporoče poleg imena tudi poklic, starost in bivališče. Prosimo tudi take, ki so že pisali, da te podatke sporoče, ker bi drugače dopisov ne mogli objaviti. Imena po želji ne bomo objavili. Ur.

Književnost in umetnost

Strokovnošolska politika (študija). Spisal M. Presl, inšpektor strokovnih šol Dravske banovine.

Študijo gospoda M. Presla sem žal dobila malo prepozno v roke, toda ker take razprave ne zastarajo tako kmalu, mislim, da bodo moje sodbe in opombe še vedno dobrodošle. Študija se res odlikuje po temeljitosti statističnega materiala, je izčrpna v strokovnošolskem oziru, toda obravnavanje socialnih vprašanj kakor tudi nazori o vzrokih brezposelnosti, o omejevanju dotoka na srednje šole in pojmovanje položaja deklet na naših srednješolskih in višjih znanstvenih zavodih se mi ne zde pravilni.

Na str. 6. omenjene študije je zapisal g. inšpektor sledeče: „— nismo še daleko tako napredovali, da bi mogli že danes govoriti o kaki splošni nadprodukciji vseh vrst intelektualcev v naši državi. Da pa izkazujejo naše srednje šole, posebnost pa naša učiteljišča, že danes ogromno hiperprodukcijo, to je že splošno znano...“ Prvi del izjave je popolnoma resničen. Res, splošne nadprodukcije intelektualcev v naši državi še ni; toda še manj je je ravno v naših učiteljiščih. Ali se more govoriti o hiperprodukciji učiteljev v državi, kjer so še 4 milijoni nepismenih prebivalcev? Ali se more govoriti o nadprodukciji učiteljev v državi, kjer kmetje sami zidajo šole, toda država jim ne pošilja učnih moči? Odgovor je, mislim, vsakemu jasen.

Na str. 6—7 je navedeno sledeče: „Vsi stanovi so si edini v tem, da poostruje baš obubožanje tako zvanega srednjega stanu v nič manjši meri splošno gospodarsko krizo, kakor obubožanje kmeta. Zavedajo se pa poleg tega tudi, da rodi ravno brezposelnost in proletarizacija intelektualcev one prevratne elemente, ki postajajo v svojem obupu najzagrizenejši sovražniki sedanjega gospodarskega reda. — Vodilni politiki in državniki vedo, da je mogoče z državno avtoriteto v političnem pogledu obvladati tudi stotisoče brezposelnih delavcev, da ga pa ni sredstva, ki bi mogoče uspešno preprečiti razkrojevalno delo med narodom, ki se mu udajo brezposelni, proletarizirani in obupani mladi inteligenti.“ — Tega ne bi smel danes v javnosti nihče napisati. Kaj poreče naša mlada brezposelna inteligenca na to, da merodajni faktorji ne čutijo kot socialno dolžnost, zaposliti jih, da jim ni mar njihov težek in brezupen položaj, pač pa je vodilna misel za njeno zaposlitev strah pred eventualnim njihovim razkrojevalnim delom, strah pred tem, da ne postanejo najhujši sovražniki sedanjega gospodarskega reda? — Ali ne bodo delavci, če izvejo za to izjavo, upravičeno mislili: državi pač ni mar za nas, ker nas tudi 100 in 200 tisoč lahko drži na vajejih? Ali ne bo to naravnost pobuda, naj tudi oni začnejo razdiralno delo, da se jih bodo bali in potem jim tudi pomagali? Sicer g. pisatelj nekoliko ublaži omenjeno izjavo s sledečimi vrsticami: (str. 7. „...so za nas in naše prilike trenutno mogoče, še bolj upoštevanja vredne posledice, ki jih imata omenjena pojava v kulturnem, socialnem in narodnem gospodarskem oziru.“ Toda težjše izjave leži vendar na prvem odstavku, ki ne bi smel biti nikoli napisan.

Prav tako nepravilno se mi zdi naziranje (str. 9), zakaj se je mladina pričela odvracati od obrta, trgovine in industrije. („...splošno razširjeno, ne pa vedno osnovano mnenje, da izrabljajo vsi privatni podjetniki, trgovci, obrtniki in indu-

striji svoje uslužbence prekomerno, so povzročili oni prevrat v miselnosti mladine, da se je pričela odvracati od obrti, trgovine in industrije in izbirati, če je bilo količikaj mogoče, akademske poklice... Zapostavljanje imenovanih poklicnih panog gospodarstva (obrti, trgovine in industrije) je ustvarilo ono nerazpoloženje pri roditeljih, da ne marajo danes dajati otrok v te poklice..."). Vsekakor je nekoliko krivde tudi na zapostavljanju imenovanih poklicnih panog gospodarstva, toda večji del krivde ima na sebi splošna kriza, industrijska konkurenca malemu obrtniku, celokupen politični položaj, iskanje cenejših nekvalificiranih moči itd. Sicer pa je izkoriščanje mladih moči v teh poklicih — dejstvo in razen tega brezposelnost tudi tu dovolj velika.

Na str. 10. pravi pisatelj: „Za važnejši in v svojih posledicah dalekosežnejši vzrok brezposelnosti, posebno pa proletarizacije moških intelektualcev, se smatra vedno večjo ponudbo ženskega srednje- in visokošolskega naraščaja. — Tako čujemo od najrazličnejših strani, da pospešuje vedno večja ponudba ženskega srednje- in visokošolskega naraščaja ne samo brezposelnost moških delavcev, temveč da stopnjuje splošno proletarizacijo intelektualcev. — Umeli bomo tudi trditev, da potiska prevelika ponudba cenejšega ženskega umskega delavstva ceno moškega tozadevnega dela avtomatično navzdol. Znižanje prejemkov onemogočuje na eni strani mladim inteligentom ženitev, na drugi strani pa sili tisoče in tisoče deklet, ki bi se rade omožile, da si morajo ustvarjati lastne eksistence v poklicih, za katere nimajo vselej in potrebnih prirojenih svojstev, po večini pa tudi ne dovolj zanimanja in ljubezni.“ — Ali naša ženska društva, naša predavanja in naši ženski listi še vedno niso niti najmanj prepričali naše gospode, kako nepravilne so take trditve? In če že hočejo zdraviti bolezen, zakaj ne poiščejo vzrokov? Ali smo jim še vedno tako boleči trn v peti? Pa tudi to: zakaj smo jim ravno v srednjih in visokih šolah tako na poti? Na obrtne šole bi pa lahko hodile kolikor bi hotele. Ali naj bodo potem vsa dekleta izučena za dobre šivilje in kuharice, ki naj z bednim zaslužkom čakajo na svojega odrešitelja v obliki moža? Ali je to pravica? Res je, da vsa dekleta ne izbirajo poklicev, za katere imajo potrebna prirojena svojstva, toda vprašanje je, ali si fantje izbirajo poklice samo po prirojenih svojstvih. Ali ni danes za oba spola značilno, da morata izbirati poklice ne po tem, kakšne sposobnosti ima kdo, temveč po tem, kaj mu bo prineslo zaposlitev in kaj najmanj stane?

Na str. 11. so navedena „Sredstva, ki naj že v naprej preprečijo vsako hiperprodukcijo in ki naj omogočijo pravilnejšo porazdelitev mladine v posamezne poklice:

1. Najstrožji izbor učencev že pri sprejemanju na srednje šole.
2. Čim najstrožja klasifikacija.
3. Odstranitev nesposobnih učencev že v prvih letnikih srednjih šol.
4. Sredstva, ki naj bi omejila število ženskega naraščaja na srednjih in visokih šolah.
5. Komisionelna ugotovitev sposobnosti abiturientov za vstop v visoke šole...“

Vsa navedena sredstva se mi nikakor ne zde posrečena. Zares je veliko vprašanje, če bo najstrožji izbor, najstrožja klasifikacija in odstranitev nesposobnih učencev pravično izvršena, prav tako pa tudi komisionelna ugotovitev sposobnosti abiturientov za vstop v visoke šole. Gospod inšpektor ima, kot kaže odstavek na str. 12. (Pravilni in koristni bodo torej le taki ukrepi, ki bodo omogočili selekcijo, ne da bi istočasno komurkoli okrnili pravico do nadaljnjega študija, ali sploh onemogočili posečanje šole.), res najboljše namene, toda teorija je eno, a praksa drugo. Točka 4. nam sicer ne pove, kakšna naj bi bila sredstva, ki bi zmanjšala število ženske srednje- in visokošolske mladine, toda kot je razvidno iz odstavka na str. 12. bi to bila možitev. Da je tudi pri tem izvajanju praksa zelo daleč od teorije ni treba posebno poudarjati. Danes želi vsak mlad človek, da postane samostojen. In četudi bi se gospodarsko stanje izboljšalo, da bi se vsa dekleta lahko poročila,

to še vedno ni vzrok, da se jim omeji pot do izobrazbe, ki mora biti v danes toliko poudarjeni dobi enakopravnosti vsakomur enako dostopna. Ali se naj zopet vrnemo v dobo, ko je žena morala tiho prenašati vse slabosti svojega moža zato, ker je bila od njega materialno odvisna? To je preveč egoističen nazor.

V nadaljnjem se študija peča v prvi vrsti z obrtnim šolstvom, v katerem gleda g. inšpektor preporod in obnovo obrta in svoje upe dokumentira z dejstvi (str. 14.): „Kako srečno so nekatere države rešile problem preporoda in kakih sredstev so se v ta namen poslužile, hočemo pozneje natančneje pokazati na primeru Češko-slovaške republike, ki ima danes, če izvzamemo Francijo, Nemčijo in Anglijo, najboljše obrtništvo in najbolj razvito industrijo v srednji Evropi, ne da bi pri tem zaostala v razvoju ostalih panog gospodarstva, kakor kmetijstva, trgovine itd...“ Postavlja na str. 46. diagnozo in najde kot „glavni vzrok brezposelnosti intelektualcev v Jugoslaviji hiperprodukcijo srednje- in visokošolskega naraščaja, kot postranske pa nesorazmerno veliko število ženske učeče se mladine na srednjih in visokih šolah, premajhno zanimanje inteligentnejše mladine za poklice v obrtu, umetnem obrtu, trgovini in industriji ter končno kot začasni vzrok, dvojno zaslužkarstvo.“ Žal, da nimam na razpolago prostora za objavljanje statistike, ki bi pokazala, da izvajanja g. inšpektorja nikakor niso tako pravilna. Kar se tiče „nesorazmerno visokega števila“ žen na visokih šolah, naj navedem to: 1932. l. je bilo na vseh jugosl. univerzah vpisanih 15.325 študentov, od teh 3531 ali $\frac{1}{5}$ žen. Žen je v Jugoslaviji več kot moških. Kje je „nesorazmerno visoko število“? Statistike brezposelnosti v Dravski banovini in celi državi lahko najdete v „Socialni zaščiti“ št. 3. l. 1935 za l. 1934. Za leto 1935 statistika še ni izšla, toda za posamezne mesece jo lahko najdete v št. 1—12 navedenega lista in v „Socialnem arhivu“ št. 1—12 l. 1935. Tam se lahko vsak prepriča, da ne obrt ne obrtno šolstvo ne moreta biti rešitev iz sedanje krize. Kar se tiče Češko-slovaške, nam to zaenkrat ne more služiti za primerjavo, ker so tam prilike popolnoma druge. Na str. 47. navaja g. pisatelj: „Edino, kar moremo in hočemo storiti, je da opozorimo merodajne kroge na neko sredstvo, ki se je izkazalo vedno in ob vseh prilikah kot učinkovito, ko je šlo za preporod in podvig obrta, trgovine in industrije, to je didaktično pospeševanje obrta, trgovine in industrije.“ Toda taka sredstva bodo komaj takrat uspešna, ko se preje reformira marsikaj drugega, v prvi vrsti vajeniška doba. Omenjena statistika kaže tudi to, da kvalificirani delavci veliko težje dobijo zaposlitev od nekvalificiranih, ker jim pripada večja plača. Zato obrtniki rajši držijo vajence in nekvalificirane, ker so cenejša moč, a pogosto tudi ne veliko slabša. Tudi g. pisatelj sam vidi že zdaj nadprodukcijo srednjetehtničnega naraščaja in pravi na str. 125—126. „Nadalje moramo osredotočiti pažnjo tudi na trenutno preveliko produkcijo srednjetehtničnega naraščaja (diplomiranih tehnikov). Glede teh slednjih smo mnenja, da se mora na srednjetehtniških odsekih izvesti najdalekosežnejše specializiranje na eni strani, na drugi strani pa, da je vsaj začasno neobhodno potrebna uvedba numerusa klaususa, ter obligatne psihotehtnične preizkušnje vseh prijavljenih... Že sedaj so nekateri diplomirani tehniki samo sezijski delavci. (Str. 126).“ V teh izjavah g. inšpektor sam priznava hiperprodukcijo diplomiranih tehnikov, kot največji del obrtnega šolstva. Zdaj bi pa res radi vedeli, katere so te obrti, ki bodo prinesle preporod naši industriji, trgovini in obrti sploh? Res je, da je v mnogih podjetjih zaposlenih še mnogo inozemskih moči, ki bi jih večinoma lahko nadomestili z enako usposobljenimi domačini, vendar se tudi s temi ne bi vrste brezposelnih občutno zmanjšale. Za popolno nadomestitev tujih moči bi pa bila nujno potrebna specializacija našega naraščaja v inozemstvu, za kar so pa potrebne velike materialne žrtve, ki jih naši fantje in dekleta ne zmorejo, štipendij pa seveda ni.

Na str. 143. pravi gospod pisatelj: „Zakaj se ta tip šole (dvorazredne trgovske šole) ne more udomačiti izven Dravske in Savske banovine, je nerazumljivo, ker moramo ravno dvorazredne trgovske šole s sedanjim učnim načrtom in sedanjo

organizacije prištevati k najboljšim tipom te vrste šol, ki so priporočljive posebno za ženski naraščaj.“ Zakaj bi bilo to nerazumljivo? Če gre mladina od male mature ravno na dvorazredne trgovske šole, bo sposobna za službo že od kakšnih 16—17 let. V tej dobi je velik del mladine še skoraj otrok. Velik del, ki ni ne dobro hranjen, ne drugače najboljšega zdravja, naj gre že tedaj poskušat težki kruh in delo, da bo že popolnoma izčrpan do 20—22 leta. Splošno je znano, da skoraj vsa podjetja delajo s premajhnim številom nameščencev, da so ti skoz in skoz preobremenjeni z delom in da popolnoma zdrava mladina začne odpovedovati že po nekoliko letih službe. Znano je pa tudi to, da so take mlade moči z manjšo izobrazbo predmet vsestranskega izkoriščanja; običajna je večmesečna brezplačna praksa, ki ji sledi večinoma odpust z motivacijo „neuporabna moč“; če pa dobi plačo, je ta tako nizka, da samo v izjemnih slučajih zadošča za življenje. — In zakaj naj bi te šole bile tako posebno priporočljive za ženski naraščaj? Ali naj se ta nikoli ne dvigne preko nivoja tipkaric, ali naj ta za vedno ostane v odvisnosti od staršev, ki bi pogostokrat še sami rabili podpore in ali naj bo ravno ta, zaradi materialnih težkoč, izpostavljen še najrazličnejšemu moralnemu izkoriščanju?

Na str. 146. pravi g. pisatelj: „Pribiti moramo tukaj dejstvo, da je za ženski naraščaj študij na trgovskih akademijah fizično odločno prenaporen, saj spadajo trgovske akademije zaradi velikega števila učnih predmetov in tedenskih učnih ur, med najtežje srednje šole“. Da to ni res, naj dokaže spodnja statistika, ki bo vsakega prepričala, da dekleta kažejo boljši uspeh in večjo odpornost, kakor fantje. Sicer so se sprejemala na trgovsko akademijo zadnja leta le dekleta z

Statistični podatki trgov. akad. v Ljubljani						
Šolsko leto	Vpisanih		Izdelalo v %		Bilo bolnih	
	moških	ženskih	moških	ženskih	moških	ženskih
1920/21 – 1930/31*	776	485	87·39%	90·93%	—	—
1931/32	69	72	79·71%	76·39%	—	—
1932/33	73	75	64·38%	77·83%	50	20
1933/34	68	86	66·17%	81·89%	62	50
1934/35	77	120	63·66%	83·33%	86	70
Statistični podatki trgov. akad. v Mariboru**						
1931/32	55	68	76·—%	83·24%		
1932/33	50	74	54·—%	64·86%		
1933/34	49	78	67·36%	79·36%		
1934,35	50	91	74·—%	84·61%		

* Trgovska akad. do l. 1930—31 ni izdajala izveštij in je zato tega leta izdala statistiko dela za vseh 10 let šolskega obstoja.

** Maribor ima število bolnih navedeno za moš. in žen. skupaj, in zato ni razvidno, koliko bolujejo eni, koliko pa drugi.

veliko boljšim uspehom kot so ga imeli fantje. Tako so n. pr. bila sprejeta dekleta skoraj izključno z odličnim in prav dobrim uspehom, fantje pa večinoma samo z dobrim. Če bi se gledalo samo na uspeh, bi morala trgovska akademija sprejemati samo dekleta, ker pa je šola mešana in se fantje z boljšim uspehom ne prijavljajo, pride do zgoraj omenjenih razlik. Na vsak način vpliva boljša podlaga, ki jo prinesejo dekleta iz srednje šole, mogoče celo večja nadarjenost, na njih boljše uspehe v trgovski akademiji, moramo pa upoštevati, da se vrše pri dekletih v teh letih važne izpremembe, ki prav gotovo vplivajo na študij, in lahko pridemo do zaključka, da so fantom vsaj enaka, če že ne boljša. Kot je razvidno iz zdravstvene statistike za Ljubljano, so tudi v tem pogledu vsaj enako odporne kakor fantje.

Iz vsega navedenega lahko vidimo, da favoriziranje obrtnega šolstva nikakor ne bo izboljšalo brezposelnosti niti gospodarskega položaja. Edini uspeh bo ta, da se procent brezposelnih zniža na eni, sorazmerno pa zviša na drugi strani. To seveda še vedno ni vzrok, da naše obrtno šolstvo ne bi potrebovalo reorganizacije, kot jo predvideva g. inšpektor, ki ravno v tem pogledu kaže veliko poznavanje tega šolstva in je reforma po tem programu zelo zaželjena. Če pa hočemo, da nam obrtno šolstvo zmanjša odstotek brezposelnih, moramo preje reformirati bolj osnovna gospodarska vprašanja.

Zlata Pirnat.

Ljubljansko gledališče. Drama. Anton Wildgans: Dies irae. Tragedija v petih dejanjih (šestih slikah). Prevedel Fran Albrecht.

Dr. Vincenc Fallmer, učenjak, znanstvenik, se je brez ljubezni poročil z ženo iz povprečne, bogate trgovske družine. Tudi otroka sta spočela brez ljubezni, zaradi hipne naslade; oče še nekoliko iz volje in nagona po potomstvu, mati za veselje in kratek čas. Njuni življenjski zanimanji gresta tako vsaksebi, da ne najdetā nobene skupne vezi. Še otrok, ki je del obeh, jima je samo sporna točka, zakaj vsak izmed njiju je zanj določil drugo pot: oče si ga želi študiranelega in nadpovprečnega, mati bogatega in lahkotno-veselega. Na otroka vpliva strupeno domače vzdušje porazno. Dokler hodi v gimnazijo, še vzdrži. Ko pa bi se po maturi moral odločiti za novo pot, ali ko bi prav za prav slednjč moral voliti med očetom in materjo, mu za samostojen življenjski načrt zmanjka moči, volje, veselja in zdravja. Ker si preveč želi življenja, ki je do tega trenutka bilo v njem s silo zadrževano, ne more iz sebe in se ubije. S tem upa vsaj staršem prinesiti nekoliko miru in resnice.

Tej globoko zasnovani psihološki vsebini tragedije, ki kaže obsodbo meščanskega zakona v vsej razdirajoči sili družine, kjer zveza ni sklenjena iz ljubezni in sorodnosti duha, ampak iz želje pa komodnejšem življenju, odgovarja tudi kakor iz enega kamna izklesana, premišljena zgradba. Močne označitve, učinkoviti zapleti, duhovite ritardacije stopnjujejo napetost do zadnjega dejanja. Le „actus quintus (phantasticus)“ silo prelomi.

V vse potankosti poglobljena in razumevajoča režija g. Cirila Debeveca je pisateljevi zamisli sledila do zadnje možnosti. Morda pa bi bil končni vtis močnejši, ko bi peto dejanje, ki se zaradi abstraktnosti in simbolike oddaljuje od stvarnosti sodobnega gledanja, popolnoma izostalo.

Igralci so se v delo prepričevalno vživali in podali nepozabne prizore. Ponosnega in zakrknjenega očeta-tirana drja Fallmerja je predstavljal Levar; njegovo od nemogočega zakona že vso razbito in skrušeno ženo Marija Vera; njunega prezkodaj zrelega, razbičanega in v jedru izpodkopanega sina Huberta Slavko Jan; lepo, vse žrtvujočo in nesebično predano Roziko, sorodnico gospe Fallmerjeve Mila Šaričeva; blagohotnega doktorjevega prijatelja — rezonerja — drja Remigyja Gregorin; Hubertovega sošolca, revolucionarnega Rabanserja Ciril Debevec in edinstveno ljubečo, ubogo gluho deklico Vida Juvanova.

Umetniški Albrechtov prevod je splošno razumevanje še olajšal.

Radoslav Vesnić: Gosposki dom. Tragikomedija v treh dejanjih. Prevedel J. V.

Jovanu Mitroviću, bogatemu veletrgovcu, bankirju in narodnemu poslancu je žena rodila četvero otrok. Najstarejši, Vladimir, je svojo mladost zabil na Dunaju ter se nato telesno in duševno strt vrnil domov, kjer pa mu ni obstanka predvsem radi nemoralnega življenja brata Živorada, ki na najnižkotnejši in najbrezvestnejši način poganja očetovo premoženje, zraven pa onečašča rodbinsko ime in upropašča vso okolico. Starejša sestra Ana tudi težko prenaša bratovo početje, zlasti ker ima že dovolj trpljenja v lastnem zakonu. Tudi njen mož je nezvest brezvestnež in brezobzirno ljubimka celo z njeno mlajšo sestro Jeleno, ki ima precej Živoradove krvi in ki bi svojo žensko naravo najrajši odvrгла zato, da bi se svobodneje lahko metala v najgrše razvrate, kakor dela to Živorad. Oče in mati tudi sama nimata pretrdne morale in sta do otrok popolnoma brez moči; oče ima k vsemu še vsak hip sto trgovskih poslov nad glavo, mati pa je prerahločutna in premalo energična za odločno dejanje. Edina oseba, ki ves čas preti, grozi in obljublja nekakšen preobrat, je Vladimir, ki pa mu slednjič za nameravano dejanje zmanjka moči.

„Gosposki dom“ je že po izboru posameznih oseb neprilvačen in nezanimiv, saj predstavlja zelo podobne, nezamotane, plehke in površne značaje, ki jih avtor niti tekom dejanja ni bil zmožen zaplesti v kak pomembnejši konflikt. Brez kakega globljega problema se dejanje ves čas suče okoli istih, malo zanimivih, vsakdanjih prerekanj, brez kake globlje ideje se slednjič brez povoda in brez pravega zaključka nepričakovano zaključni.

Režiser g. Šest je napravil, kar se je napraviti dalo, igralci so se potrudili na moč. Občinstvo pa je bilo z delom nezadovoljno in upravičeno izpraševalo, zakaj je nujno, da izmed številnih srbskih dramatikov najprej spoznamo najboljše.

Dr. Trdina Silva.

SARAH BERNHARDT

V Berlinu je izšla knjiga: „Sarah Bernhardt“, izpod peresa vnukinje Sare Bernhardtove, v katere naročju je umrla ta mimo Eleonore Duse največja igralka vseh časov.

Skoro petnajst let bo tega, po vsej priliki je šlo na oktober, ko je brzel po vseh deželah, ki so bile v kakršnemkoli odnosu z evropsko kulturo, trepet, ko strela z jasnega: Čudo božje, Sarah Bernhardt je mrtva! Seveda ni nedostajalo po vsem svetu nevernih Tomažev, ki ne bi bušili v smeh in si dvomljivo mežikali, ko so slišali to novico, ter si dejali: „Halo, poslednja, najnovejša reklama za to šarmantno Francozinjo!“

Da je šinilo Sari Bernhardtovi nemalokaterikrat v glavo, da se je dala razglasiti za mrtvo, je postalo že izdavnica — reklama. Sarah Bernhardt si kupi v Londonu mladi levinji in promenira z njima po javnih cestah! Sarah Bernhardt prelomi kontrakt in se toži s francoskim državnim gledališčem! Sarah Bernhardt odpoduje v balonu! Sarah Bernhardt postavi vso Ameriko na glavo in se fotografira na delfinovem hrbtu! Sarah Bernhardt nahruli do smrti nemškega poslanika in zaneti skoro evropsko vojno. Sarah Bernhardt nastopa na Dunaju v Shakespearovi „Cleopatri“ z živo kačo. Sarah Bernhardt si da amputirati nogo in se odpelje v Ameriko na gostovanje! Sarah Bernhardt igra s 70. leti Julijo! Sarah Bernhardt je mrtva! Sarah Bernhardt ni mrtva! Sarah Bernhardt vselej in povsodi! In zdaj naj bo resnično mrtva?

Priznati pa je vendarle treba, da je dosegla vprav v tej fantastični ženski igralska umetnost najvišji vrh, ki mu je bilo najti para morda le še v Eleonori Dusi.

Bogsigavedi kakšno človeško življenje neki je moralo biti to, ki se je prepletalo s temi bombastičnimi govoricami? Sarah, ki ji niti pravega imena ne vemo, je popisala v „Spominih“ sama „dni svojih lepših polovic“ — stilistično na moč vredna knjiga. Kajpak so si ta knjiga na eni in zgodovinsko avtentični viri na drugi plati hudo v laseh. Kakih 70 procentov bo v nji „nazovi“—poezije in v najboljšem primeru kakih 30 procentov resnice. I za rojstni kraj (bržčas Holandska, po vsej priliki Nemčija, prejkoprej Francija, ali —?) i za rojstni čas ne vedo za trdno. Povsem pa bo držalo, da je bila odgojena v drugi polovici prejšnjega stoletja v nekem samostanu blizu Pariza in da je bila na moč zalo, brhko in ljubko dekletce. H gledališču je prav nič ni mikalo; da je bilo po njeni volji, bi ostala za vselej v samostanu — toda starši so jo prisilili iz samostanskih zidov in jo poslali proti njeni volji na državni pariški konservatorij. Po vsej priliki je nastopila septembra meseca 1862. leta prvič, brez vidnejšega uspeha v „Théâtre Français“, a ga nedolgo zatem zapustila in si delala ime na drugih francoskih odrih. Čez kakih 10 let se je vrnila v to najuglednejše francosko gledališče in zdaj so ji tu vzdeli ime „velika, božanstvena Sarah“. Njeno, poprej toli posmehovano vitko telo je učinkovalo zdaj moderno; senzacionalna lepota, čudovita barva nje-nega glasu, izraz njenih gorečih oči — vse to je obsedlo Pariz, ob kratkem: ekscentričnost te ženske ni dala svetu do sape. Leta 1879. je gostovala s „Comédie Française“ v Londonu in tako ponesla svojo slavo daleč preko rodnih meja. Ne dolgo zatem se je sprla s tem državnim gledališčem, odšla v Ameriko na turnejo in postala je svetovno znana igralka. Nastopala je sicer kasneje še v Parizu in vodila zapovrstoma celo kopico gledališč. Nji na čast so sezidali gledališče: Sarah Bernhardt. Gostovala je po vsem svetu — bila oboževana po vseh evropskih deželah — razven v Nemčiji. To je bila njena nacionalna demonstracija, da ni hotela pokazati Nemcem svoje visoke umetnosti.

Pa se je prikradlo leto 1909.: na obzorju je vzhajalo nekako pomirjevalno vzdušje med vsemi narodi in prigodilo se je čudo: Sarah Bernhardt gostuje v Berlinu! V malem „Hebblovem teatru“ je bilo. Stare, zaprašene dekoracije, ki jih je prinesla s sabo njena družba, niso naredile nič kaj ugodnega vtiska. Tudi obisk kakor nasploh vse razpoloženje je bilo porazno. Domala pol gledališča je bilo praznega. Igrali so Dumasovo „Damo s kamelijami“, eno najslavnejših vlog Sare Bernhardtove. Prigodilo se je, da je stopila na oder gospa, bilo ji je okoli 70 let, našminkana je bila povsem mladostno. Prvi vtisk: na moč odbijajoč! Čutil si grozno potvaro, ni in ni hotela do srca ta izumetničena natura. Toda ko je spregovorila ona, — Sarah Bernhardt, se začela kretati, je na mah izginila ta „potvara“. Pričela se je njena umetnost in bil je prejkoprej največji čudež igralske umetnosti, kar jih pomni Berlin. Ta postarna gospa je izginila, na odru je stala mlada Margareta Gauttier, ljubila, trpela, umirala in izvabljala ljudi v trpljenje. Neizmerna milina njenih kretenj ter grenka žalost njenih velikih za čudo skrivnostnih oči sta bili vseskozi prepojeni z melodijo njene govorice, ki je dala navreti solzam, izvabljala smehljaj, razvnela divji krik, melodijo, v kateri si je dala duška do ekstaze. Njen obraz je postajal mlad, izžareval je v ljubezen in bolečino. Oder, kulise, soigralci, Dumasov šibki tekst, vse, prav vse je izginilo — duša je bila tu, igrala je, vladala, zmagala.

V Sari Bernhardtovi je tičala božanstvena moč. V njeni jekleni energiji, ki je privedla to bolešno dekletce do svetovne slave, in v kateri si je izbičala in izkravavela svojo neugnano naturo do nezavesti, je bil nadih neznanstvene velike in silne duševne moči. Tukaj je bil človek z bujno fantazijo, ki pritiče vsem velikim igralcem in ki zamore priklicati in hkrati zamoriti nezaslišano trpljenje. Na tej višini umetnosti je stil postranska stvar. O visoki deklamaciji, svečani patetiki in suhoparni dovtnosti francoskega teatra pri Sari Bernhardtovi ni bilo sledu. Tu je bila igralka, ki je bila prava sestra Eleonori Dusi ali Agnes Sonini ali „naši“ Germanovi.

Veliki igralci se dokopljejo po tisoč različnih poteh do svoje slave. In ko dospo tja, tedaj tu ni več zanje govora o stilu, generaciji, narodnosti — takrat govori iz vseh večna bitnost, duša, ki ven in ven trpi in ljubi, ki ven in ven hrepeni. In Sarah Bernhardt pritiče tem prav velikim umetnikom. Peter Malec.

Obzornik

SLOVENCIM ZAHTEVAMO NOVO BOLNICO

Strahotne razmere v naši bolnici, ki postajajo iz dneva v dan hujše, so vzbudile protest vse slovenske javnosti, tako da pomenijo zborovanja, ki so bila spontan izraz nezadovoljstva, v resnici zgodovinski dan v življenju Slovencev. Saj je akcija za novo bolnico združila vse sloje in pripadnike vseh svetovno-nazornih struj.

Pubodo za protestna zborovanja je dala Akademsko akcija za izpopolnitev univerze, katere člani so zbrali ves material o razmerah v naši bolnici ter opisali kričeče primere v posebni brošuri „Ljubljanska bolnica“. Že ta brošura, ki se dobi v vseh knjigarnah po Din 2[—], je vzbudila zanimanje najširše javnosti.

Ženska zveza, katere članice so se že vedno zavzemale zlasti za vprašanje ženske bolnice, saj so jo pred leti pomagale opremiti s perilom in drugo posteljnino, je — v zavesti, da je vprašanje bolnice v nekem smislu predvsem ženska zadeva — sklicala dne 6. februarja zborovanje v magistratno dvorano. Oba prva govornika, dr. Meršol in dr. Magajna, sta kot zdravnik prikazala potrebo ustanovitve nove bolnice; prvi s stvarnimi dokazi statistike, drugi pa s še bolj prepričevalnimi prizori, ki jih doživlja sam kot zdravnik in ki se često stopnjujejo v tragedijo, kadar mora n. pr. bolnica odkloniti sprejem porodnice, ki je s hribov prigazila po snegu... Prepričevalen je bil tudi govor delavke matere Marije Rakovec, ki je pokazala važnost tudi splošne in otroške bolnice, ne samo poročnišnice za matere neimovitih slojev. Delavski materi se je pridružila intelektualka, saj je moderno urejena in dovolj velika bolnica tudi v njihovem interesu. Razumljivo je, da je za intelektualke nastopila prav medicinka — M. Krebs — saj je vprašanje bolnice tesno zvezano z vprašanjem njihovega bodočega poklicnega dela, a pri tako pomanjkljivo urejeni bolnici trpi tudi strokovni študij. Tehten in prepričevalen je bil govor zastopnika slovenskih akademikov E. Ravniharja, ki je opozarjal zlasti na to, da je vprašanje bolnice zadeva vse slovenske javnosti, ne glede na politično prepričanje. Sredstva pa mora dati država, ki je dolžna skrbeti za vse pokrajine, saj vsi plačujemo davke. Zborovanje so pozdravili še zastopniki med. fakultete, slov. zdravniškega društva in delavstva.

Na malokakšnem zborovanju se je pokazalo toliko spontane enodušnosti kot na tem. To se je pokazalo tudi pri resoluciji, ki jo je prečitala g. Minka Govekar, ki je kot predsednica Ž. Z. vodila zborovanje. Resolucija se glasi:

„Žene, zbrane na zborovanju J. Ž. Z. slov. sekcije v Ljubljani, 6. II. 1936, ugotavljamo:

Ljubljanska bolnica, centralni zdravstveni zavod za Slovenijo, ne odgovarja več niti zdravstvenim potrebam prebivalstva, niti najosnovnejšim zahtevam moderne medicine. Zato prosimo vso slovensko javnost, gospodarske, kulturne in politične zastopnike, naj se zavzamejo za to, da nam država zgradi v Ljubljani čim prej moderno bolnico, ki bo lahko prevzela delo osrednjega zdravstvenega zavoda, klinike, za vso Slovenijo.“ —

Težišče gibanja za novo bolnico pa je v ustanovitvi društva „Akcija za razširitev ljubljanske bolnice“. Ustanovni občni zbor je bil 10 dni po ženskem zborovanju, 16. februarja 1936 v Delavski zbornici, kjer je enodušnost vseh slojev prišla še bolj do izraza. Govorn dr. Koširja, ki je zborovanje vodil, je sledila nepregledna vrsta solidarnostnih izjav zastopnikov naših najpomembnejših gospo-

darskih in kulturnih organizacij in ustanov. Zastopana je bila zdravniška zbornica, delavska zbornica, okrožni urad za zavarovanje delavcev, Pokojninski zavod, železničarske in razne delavske strokovne organizacije, vsa humanitarna društva ter domala vse ženske organizacije, v imenu katerih je podala solidarnostno izjavo predsednica J. Ž. Z. g. Govekar.

Tudi imena odbornikov pričajo o enotni volji, strnjeni v stremljenju za do-sego tega prevažnega smotra. Izvoljeni so bili: za predsednika dr. A. Šerko, za podpredsednika dr. A. Košir, za tajnika dr. Tavčar, za blagajnika dr. Božič, za arhivarja akademik E. Ravnihar, in odborniki: M. Govekar, A. Lebar, kanonič Klinar, dr. Bohinjec, F. Kozak, F. Koblar ter delegata banov. uprave in mestne občine.

A. V.

Knjižnica Splošnega ženskega društva v Ljubljani, Rimska c. 9., je odprta vsak torek, četrtek in soboto od 5.—7. ure pop. Čitateljicam je na razpolago zelo obsežna domača in tuja literatura, zlasti ženska. Zadnje čase se knjižnica izpopolnjuje tudi s časopisi in prejema ženske liste in revije tudi iz drugih slovenskih držav. Tako se naše žene v tej knjižnici lahko seznanijo z Bolgarkami: Vestnik na ženata, Ženski glas; s Čehinjami: Žensky obzor, Ženska rada, Hospodinsky listy; z Ukrajinkami: Zinoča dolja, Žinka; s Poljakinjami: La femme polonaise. V časopisni zbirki so seveda tudi jugoslovanski ženski listi in glasilo ameriških Slovenk Zarja, pa glasilo Mednarodne ženske zveze v francoskem in nemškem jeziku (Bulletin de Conseil international de femmes — Nachrichten d. I. F. B.).

Knjižnica je sedaj preurejena, preskrbljena je z vsemi najvažnejšimi modernimi knjigami in ženskimi listi, zato jo našim ženam prav toplo priporočamo.

Kongres Mednarodne ženske zveze se bo vršil 1936. l. v Jugoslaviji, in sicer v Dubrovniku od 27. sept. do 9. oktobra. Obravnavala se bodo aktualna vprašanja, kakor n. pr. Žena in poklicno delo, Žena v industriji, Mestna in vaška mladina i. dr. Razne predavateljice bodo obravnavale ta vprašanja v javnih predavanjih z diskusijami. Razen tega se bodo sestale razne mednarodne komisije, v katere je razdeljeno delo Zveze. Tudi poročila posameznih komisij bodo zanimiva in aktualna. V Mednarodni ženski zvezi so posredno včlanjena tudi skoro vsa naša ženska društva, saj je Jugoslov. ženska zveza član M. Ž. Z. Nedvomno bodo naše žene izrabile priložnost in se udeležile kongresa v velikem številu.

Dobili smo v oceno: Fran Levstik: Kritični in slovstvenozgodovinski spisi. Zbrano delo, uredil dr. A. Slodnjak, VI. zvezek. — Zal. Jugosl. knjig. — Martin Kukučič: Hiša v bregu. Iz slovaščine prevedel Viktor Smolej. Zal. Jugosl. knjig. — Henrik Sienkiewicz: Križarji, 2. knjiga. Iz poljščine prevedel dr. R. Molé. — Zal. Jugosl. knjig. — Dr. Fran Stelè: Umetnost zapadne Evrope. — Oris njenih virov in glavnih razvojnih dob. — Ilustrirano. — Zal. Jugosl. knjigarna. — Miha Maleš: Sence ali knjige lesorezov in linorezov. Zal. Bibliofilska založba v Ljubljani.

Poziv. Letos obhajamo osemdesetletnico našega največjega epskega pesnika Antona Aškerca. Zgodovinsko društvo v Mariboru je sklenilo izdati ob tej priliki **celotno Aškerčevo bibliografijo** z natančno navedbo vse Aškerčeve korespondence, Aškerčevih objav in rokopisov ter vse tiskane in (dostopne) rokopisne literature o Aškercu. Da bo bibliografija čim popolnejša, se obrača Zgodovinsko društvo v Mariboru do lastnikov Aškerčevega gradiva v vljudno prošnjo, da mu to gradivo čim prej pošljejo v pogled, ali pa ga prijavijo z natančno oznako, da ga bo mogoče vpoštovati. Pošiljke prosimo poslati na naslov: Zgodovinsko društvo v Mariboru, ali pa na urednico bibliografije: prof. Marja Boršnik, Celje, gimnazija.

Zgodovinsko društvo v Mariboru.

„Moj novorojenček“

sestavila L. Hočevar-Megličeva, je knjižica, ki obsega 32 strani. Besedilo je razdeljeno na deset poglavij in vsebuje 22 slik, ki ponazorujejo besedilo, katero obravnava novodobno oblačenje in nego dojenčka sploh. Stane Din 12.—.

Naroča se pri upravi „Ženskega Sveta“ Ljubljana, pošt. pred. 119. Naročilo brez plačila se ne vzame v obzir. Na vsaki pošti se dobi položnico, na katero napišete števil. našega tek. rač. 14004, kar Vam je ceneje, nego da nam pišete po položnico.

**Drobna knjižica
z veliko vsebine**

Dekliško perilo

modeli in kroji perila za deklice od 12—18 let. Posebno bogate priloge z risbami za vezenine, ki so uporabne tudi za okras otroških oblekic in predpasnikov. Cena Din 6.—. Denar je poslati z naročilom vred.

**J. BLASNIKA NASL.
UNIVERZITETNA TISKARNA**

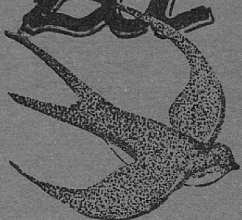
LITOGRAFIJA
ZALOŽNIŠTVO
VEL. PRATIKE
LJUBLJANA

KARTONAŽA
VREČICE ZA
SEMENA ITD.
BREG 10—12

NAJSTAREJŠI GRAFIČNI ZAVOD JUGOSLAVIJE IZVRŠUJE TISKOVINE NAJCENEJE IN NAJBOLJE

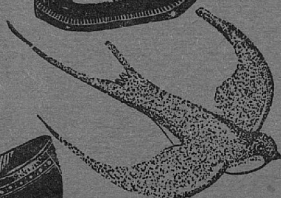
Za pomlad

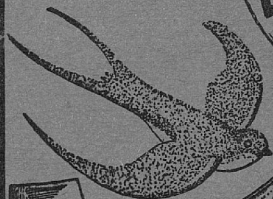
69:

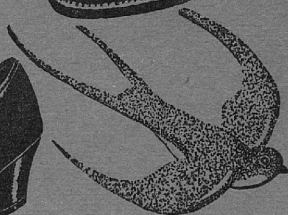
129:

45:

79:

Rata